

ביטוח ילדים

קצבת ילדים

קצבת ילדים משולמת בכל חודש לכל המשפחות עם ילדים בישראל, ומטרתה לסייע בהוצאות גידולם של הילדים. ב-1959 נחקק חוק ביטוח ילדים, המקנה תשלום קבוע למשפחות מרובות ילדים. החוק תוקן פעמים רבות כדי להתאים את תנאי הזכאות-לקצבאות ואת סכומיהן לתמורות במדיניות הפיסקלית בארץ¹.

במאי 2015, בעקבות הסכמים קואליציוניים, הוחלט להגדיל את קצבאות הילדים (לאחר שהן הופחתו באוגוסט 2013), ובמקביל להנהיג תוכנית **חיסכון לכל ילד**: חיסכון לטווח ארוך לילדים, כחלק משינוי מבנה הקצבה, כך שהעלות הכוללת תגיע לגובה החיסכון שהושג באוגוסט 2013. סכומי הקצבה, הצמודים למדד המחירים לצרכן², לא השתנו ממאי 2015 עד סוף 2017, משום שהמדד לא עלה בשנים אלה (לוח 1). בין 2018 ל-2020 עודכנו הסכומים לפי עליית המדד, וב-2021, עקב ירידה של מדד המחירים לצרכן, הסכום הבסיסי המשמש לעדכון הקצבה נותר כשהיה, ולכן לא היה שינוי בקצבה.

לוח 1: סכום הקצבה לילד לפי מקום הילד במשפחה, 2013-2021(ש"ח)

מינואר 2020		מינואר 2019		מינואר 2018		ממאי 2015		מאוגוסט 2013		מקום הילד במשפחה
ילד ותיק	ילד חדש	ילד ותיק	ילד חדש	ילד ותיק	ילד חדש	ילד ותיק	ילד חדש	ילד ותיק	ילד חדש	
152	152	152	152	150	150	150	150	140	140	ראשון
192	192	191	191	189	189	188	188	140	140	שני
192	192	191	191	189	189	188	188	172	140	שלישי
340	192	340	191	336	189	336	188	336	140	רביעי
359	152	359	152	354	150	354	150	354	140	חמישי ויותר

המשפחות המקבלות קצבת ילדים

מספר המשפחות ששולמו להן קצבאות ילדים הגיע ב-2021 ל-1.238 מיליון בממוצע לחודש – גידול של 1.3% לעומת 2020 (לוח 2); ומספר הילדים (עד גיל 18) שבמשפחות אלה הגיע ל-3.02 מיליון בממוצע לחודש – גידול של 1.4% (לוח 3). מספר המשפחות שקיבלו קצבה עבור ילד אחד

1 השינויים מתוארים בסקירות השנתיות של המוסד לביטוח לאומי.

2 מדד נובמבר לשנה החולפת בהשוואה למדד נובמבר בשנה שקדמה לה.

גדל ב-0.8% והגיע לכ-369 אלף, ומספרן של אלה שקיבלו קצבה עבור שני ילדים ושלושה ילדים גדל בשיעורים של 1.2% ו-1.5%, בהתאמה. התפלגות המשפחות לפי מספר הילדים במשפחה נותרה ללא שינוי ניכר מ-2016, השנה הראשונה בלוח. משפחות עם 1–2 ילדים מהוות כ-60% מסך המשפחות, ומשפחות עם ארבעה ילדים ויותר – כ-17% מסך המשפחות. עם זאת ניכרת ירידה הדרגתית ואיטית של מספר המשפחות שבהן ילד אחד בלבד.

לוח 2: המשפחות המקבלות קצבת ילדים לפי מספר הילדים במשפחה (הממוצע לחודש), 2016-2021

השנה	סך כל הילדים	מקומו של הילד במשפחה					
		ראשון	שני	שלישי	רביעי	חמישי	
מספרים (אלפים)							
2016	1,148.5	350.1	353.2	246.1	104.1	45.5	49.7
2017	1,166.9	354.1	359.6	251.0	105.5	46.2	50.5
2018	1,186.1	357.3	366.8	256.0	107.5	46.9	51.8
2019	1,204.4	360.8	372.7	261.0	109.0	48.0	52.8
2020	1,223.1	365.9	377.6	266.3	110.3	49.0	54.0
2021	1,238.5	368.9	382.2	270.3	112.2	49.8	55.0
אחוזים							
2016	100.0	30.5	30.7	21.4	9.1	4.0	4.3
2017	100.0	30.3	30.8	21.5	9.0	4.0	4.3
2018	100.0	30.1	30.9	21.6	9.1	4.0	4.4
2019	100.0	30.0	30.9	21.7	9.0	4.0	4.4
2020	100.0	29.9	30.9	21.8	9.0	4.0	4.4
2021	100.0	29.8	30.9	21.8	9.1	4.0	4.4

הילדים המקבלים קצבת ילדים

בעקבות הפחתת קצבאות הילדים בשנים 2003–2004 הוגדרה בשנת 2013 הקבוצה **ילדים חדשים** – ילידי יוני 2003 ואילך. ילדים אלה קיבלו עד יוני 2009 קצבה השווה לקצבת שני הילדים הראשונים, ללא קשר למקומם במשפחה³. מאוגוסט 2013 עד סוף אפריל 2015 חזרה קצבתם של הילדים להיות אחידה, וממאי 2015 שוב השתנתה לפי מקום הילד במשפחה (לוח 1).

בדומה לארבע השנים האחרונות, גם ב-2021 כ-30% (כ-900 אלף) מסך הילדים היו ילדים שלישיים ואילך. המספר הכולל של "הילדים החדשים", בממוצע לחודש, הגיע ב-2020 לכ-2.8

3 144 ש"ח ב-2013/8-2014/1, 120 ש"ח ב-2005/12-2014/2, 148 ש"ח ב-2006 וב-2007, 152 ש"ח ב-2008, 159 ש"ח ב-2009, 165 ש"ח ב-2010, 169 ש"ח ב-2011, 173 ש"ח ב-2012, 140 ש"ח ב-2013/8-2015/5; 150 ש"ח ממאי 2015.

ביטוח ילדים

מיליון, שהם כ-95% מכלל הילדים שעבורם שולמה קצבה. מאמצע 2021 אין עוד ילדים שנולדו לפני יוני 2003, ולפיכך מאז ואילך כל הילדים הם "ילדים חדשים".

לוח 3: הילדים המקבלים קצבת ילדים לפי מקומם במשפחה. 2016-2021 (ממוצע חודשי)

השנה	סך כל הילדים	מקומו של הילד במשפחה					
		ראשון	שני	שלישי	רביעי	חמישי	
מספרים (אלפים)							
2016	2,785.3	1,148.5	798.4	445.3	199.2	95.2	98.6
2017	2,832.3	1,166.9	812.9	453.2	202.2	96.7	99.6
2018	2,884.4	1,186.1	828.9	462.1	206.1	98.7	102.5
2019	2,934.0	1,204.4	843.5	470.8	209.8	100.8	104.7
2020	2,983.3	1,223.1	857.2	479.6	213.3	103.0	106.9
2021	3,025.9	1,238.5	869.6	487.3	217.0	104.8	108.7
אחוזים							
2016	100.0	41.2	28.7	16.0	7.2	3.4	3.5
2017	100.0	41.2	28.7	16.0	7.1	3.4	3.6
2018	100.0	41.1	28.7	16.0	7.1	3.4	3.6
2019	100.0	41.0	28.8	16.0	7.2	3.4	3.6
2020	100.0	41.0	28.7	16.1	7.2	3.5	3.6
2021	100.0	40.9	28.7	16.1	7.2	3.5	3.6

מענק לימודים

מענק לימודים משולם לפני פתיחת כל שנת הלימודים עבור ילדים בני 6–18 במשפחות חד-הוריות (הורים עצמאיים) או במשפחות שבהן ארבעה ילדים או יותר המקבלות אחת מגמלאות הקיום האלה: הבטחת הכנסה, דמי מזונות, קצבת נכות, קצבת אזרח ותיק וקצבת שאירים. גובה המענק הוא 11.6% מהסכום הבסיסי (1,021 ש"ח ב-2021).

ב-2021 קיבלו מענק לימודים כ-131 אלף משפחות, שהן כ-11% מכלל המשפחות עם ילדים בארץ. מרבית המשפחות היו חד-הוריות (83%, כ-109 אלף), והיתר – משפחות עם ארבעה ילדים או יותר (כ-22 אלף), שהיוו כ-17% מכלל המשפחות בארץ. במשפחות שקיבלו מענק היו בסך הכול כ-258 אלף ילדים, שהם כ-8.5% מכלל ילדי ישראל (עד גיל 18). הסכום הכולל של המענק היה ב-2021 264 מיליון ש"ח.

בשנים 1992–1998 שולם המענק רק למשפחות חד-הוריות, ומאוגוסט 1998 – גם למשפחות עם ארבעה ילדים או יותר המקבלות אחת מגמלאות הקיום האמורות. עד 2016 שולם המענק עבור בני 6–14, ומ-2016 הורחבה הזכאות עד גיל 18.

תוספת משפחה

תוספת משפחה משולמת למשפחות עם שלושה ילדים ויותר המקבלות מהמוסד לביטוח לאומי גמלה להבטחת הכנסה או דמי מזונות עבור הילדים השלישי והרביעי. התוספת משולמת מ-2003, ונועדה לפצות על הפגיעה הכפולה במשפחות אלה – בקצבאות הילדים ובגמלה להבטחת הכנסה – עם קיצוצן בתוכנית הכלכלית של 2003.

סכומי התוספת ב-2021 נותרו כמעט ללא שינוי מאוגוסט 2013: למשפחות עם שלושה ילדים 99 ש"ח ולמשפחות עם ארבעה ילדים 198 ש"ח. בסך הכל קיבלו את התוספת ב-2021 כ-15.5 אלף משפחות בסכום כולל של כ-29 מיליון ש"ח, כמחצית מהן (כ-57%) משפחות עם ארבעה ילדים או יותר (לוח 4). מ-2013 שיעור המשפחות עם שלושה ילדים המקבלות את התוספת הוא במגמת עלייה קלה, ובמקביל שיעורן של אלה עם ארבעה ילדים ויותר המקבלות אותה הוא בירידה קלה.

לוח 4: המשפחות המקבלות תוספת משפחה לפי גודל המשפחה (2016-2021, "אהוזים")

השנה	מספר המשפחות	אהוזים		
		סך הכול	עם 3 ילדים	עם 4 ילדים ויותר
2016	20,202	100.0	41.3	58.7
2017	18,527	100.0	42.4	57.6
2018	16,844	100.0	42.5	57.5
2019	15,806	100.0	42.8	57.2
2020	17,500	100.0	43.2	56.9
2021	15,511	100.0	43.3	56.7

* כולל עדכון נתונים לשנים קודמות.

היקף התשלומים

ב-2021 ירדו התשלומים לקצבאות הילדים (לא כולל חיסכון לכל ילד – ראו להלן) ב-0.6% במונחים ריאליים לעומת 2020 (לוח 5). חלקם של תשלומים אלה הגיע ל-4.5% מכלל תשלומי הגמלאות – לעומת 4.6% ב-2020 (ללא המענקים בתקופת הקורונה).

ב-2021 שולמו קצבאות ילדים בסך כ-5.5 מיליארד ש"ח. בסך הכול שולמו בענף ילדים 8.7 מיליארד ש"ח, הכוללים גם את החיסכון ארוך הטווח (ראו להלן) – ירידה ריאלית של 0.3% לעומת 2020 (תרשים 1).

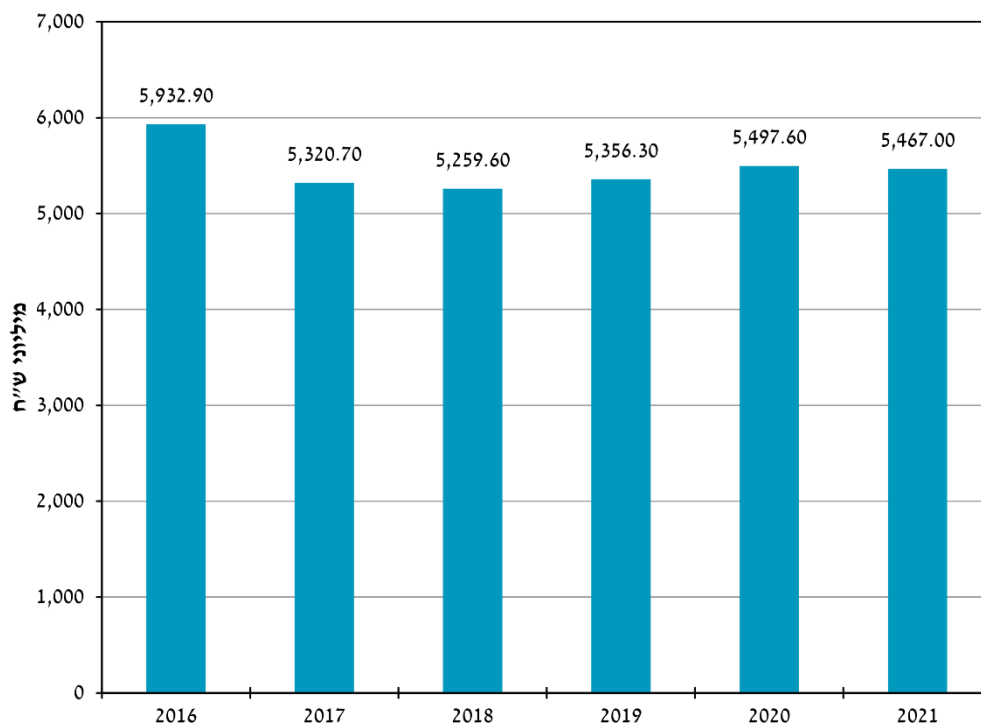
ביטוח ילדים

לוח 5: התשלומים לקצבת ילדים ולמענק לימודים, 2016-2021 (מיליוני ש"ח, מחירים שוטפים וקבועים)

מענק לימודים		קצבת ילדים		הסכום כולל*		השנה
במחירי 2021	במחירים שוטפים	במחירי 2021	במחירים שוטפים	במחירי 2021	במחירים שוטפים	
254.5	247.5	5,932.9	5,770.5	6,210.0	6,040.0	2016
252.2	245.9	5,320.7	5,187.5	9,929.3	9,680.8	2017
251.2	246.9	5,259.6	5,169.4	8,590.7	8,443.3	2018
256.4	254.1	5,356.3	5,308.7	9,230.8	9,148.8	2019
258.5	254.7	5,497.6	5,416.8	8,738.6	8,610.1	2020
263.8	263.8	5,467.0	5,467.0	8,713.3	8,713.3	2021

* לרבות תשלומים מנהליים לגורמי חוץ.

תרשים 1: התשלומים לקצבאות ילדים, 2016-2021 (מיליוני ש"ח, מחירי 2021)

חיסכון ארוך טווח ("חיסכון לכל ילד")

בינואר 2017 השיקו משרד האוצר והמוסד לביטוח לאומי תוכנית חיסכון ארוך טווח, שמטרתה להבטיח לכל ילדי ישראל חיסכון אשר ישמש אותם בהגיעם לגיל 18 או 21 למטרות שונות ויעזור

להם בתחילת דרכם כבוגרים. התוכנית היא המשך של יוזמת המוסד לביטוח לאומי בדבר "מענק העצמה"⁴. במסגרת התוכנית מופקדים בכל חודש, נוסף על קצבת הילדים (להלן "הפקדת בסיס") 52 ש"ח⁵ מכספי המדינה, על פי בחירת ההורים, לתוכנית חיסכון בבנק או בקופת גמל. לרשות ההורים עומדת אפשרות להפקיד הפקדה נוספת בגובה 52 ש"ח מכספי קצבת הילדים שהם זכאים לה, ובכך להכפיל את סכום ההפקדה החודשית לחיסכון (להלן "הפקדה נוספת"). ההפקדה הנוספת מופחתת מקצבת הילדים המגיעה להורים עבור הילד.

בשנת 2016 נערך מכרז לבחירת הגופים הפיננסיים – בנקים וקופות גמל – שינהלו את כספי החיסכון בתוכנית החיסכון ארוך הטווח. במכרז נבחרו 21 גופים – 9 בנקים ו-13 קופות גמל. לאחר שקופת גמל אחת ביקשה לבטל את זכייתה במכרז נותרו 12 קופות. עבור ניהול כספי החיסכון משלמת המדינה לבנקים באמצעות המוסד לביטוח לאומי דמי תפעול של 6 אג' לכל שורת דיווח, ולקופות הגמל – דמי ניהול בשיעור שנתי של 0.23% מהכספים הצבורים בקופות.

ישנם שני מסלולי חיסכון להפקדת התשלומים החודשיים – בבנקים או בקופות הגמל. ההורים שבחרו בקופת גמל (או הילד, אם מלאו לו 18 שנים) יכולים לבחור במהלך השנים לנייד את כספי החיסכון בין קופות הגמל השונות וכן בין מסלולי ההשקעה בקופת הגמל, אך אינם יכולים לעבור לתוכנית חיסכון בבנק. לעומת זאת, הורים שבחרו מלכתחילה בתוכנית חיסכון בבנק יוכלו רק לעבור בין מסלולי חיסכון שונים באותו בנק, וזאת רק בתחנת יציאה (דהיינו אחת לחמש שנים), אולם לא יוכלו לנייד את החיסכון בין הבנקים השונים וגם לא לעבור לקופת גמל.

על פי החוק, הזכאות לחיסכון היא לילדים שב-5/2015 טרם מלאו להם 18 שנים. הואיל והקופות נפתחו ב-1/2017, הרי שעבור התקופה של עשרים החודשים שבין 5/2015 ל-12/2016 (תקופת ה"רטרו"), הסכום הכולל עבור זכאות מלאה לכל ילד היה 1,000 ש"ח, שאותם המדינה השלימה בתוכניות החיסכון של ילדים אלה⁶.

באוכלוסיית הילדים שתי קבוצות: מי שנולדו לפני ינואר 2017 – לאלה נפתחה תוכנית חיסכון בינואר 2017, ולהוריהם ניתנו שישה חודשים לבחור את המסלול (עד יוני 2017); מי שנולדו מינואר 2017 – להוריהם ניתנו שישה חודשים מחודש לידת הילד לבחירת מסלול החיסכון.

בדצמבר 2021 היו כ-4.02 מיליון תוכניות חיסכון, מהן כ-3.4 מיליון היו פעילות בסוף השנה, וכ-625 אלף הסתיימו (עקב משיכת הכספים או נידום). לכ-2.3 מיליון ילדים (64%) נבחרה תוכנית חיסכון בידי הוריהם, ועבור השאר – כ-1.3 מיליון (36%), שהוריהם לא בחרו תוכנית – המוסד בחר כך⁷: לילד ראשון נבחרה קופת גמל בסיכון מועט. לילד שני ואילך, שהוריו בחרו

4 https://www.btl.gov.il/Publications/more_publications/Pages/haazama.aspx

5 בתחילת התוכנית הסכום היה 50 ש"ח.

6 המדינה השלימה את סכום החיסכון עבור תקופת הרטרו במהלך שלוש שנים – 2017–2019. בפועל הוחלט להקדים את התשלום בגין תקופת הרטרו, כך שהועברו לקופות תשלומים בגין 5/15 עד 10/16 עבור כל הילדים שהיו זכאים בתקופה זו. יתירה מזו, לכל הילדים שהגיעו לגיל 18 הופקד מלוא הסכום בגין תקופת הרטרו שהם היו זכאים לה, ונוסף על כך שולם לכל ילד שהגיע לגיל 18 מענק בסכום של 500 ש"ח. תשלום הרטרו עבור 11/2016–12/2016 הועבר במהלך יולי 2019.

7 עד ינואר 2017 נבחרה לילדים עד גיל 14 קופת גמל אקראית, ולבני 15–18 נבחר הבנק שבו מופקדת עבורם קצבת הילדים.

ביטוח ילדים

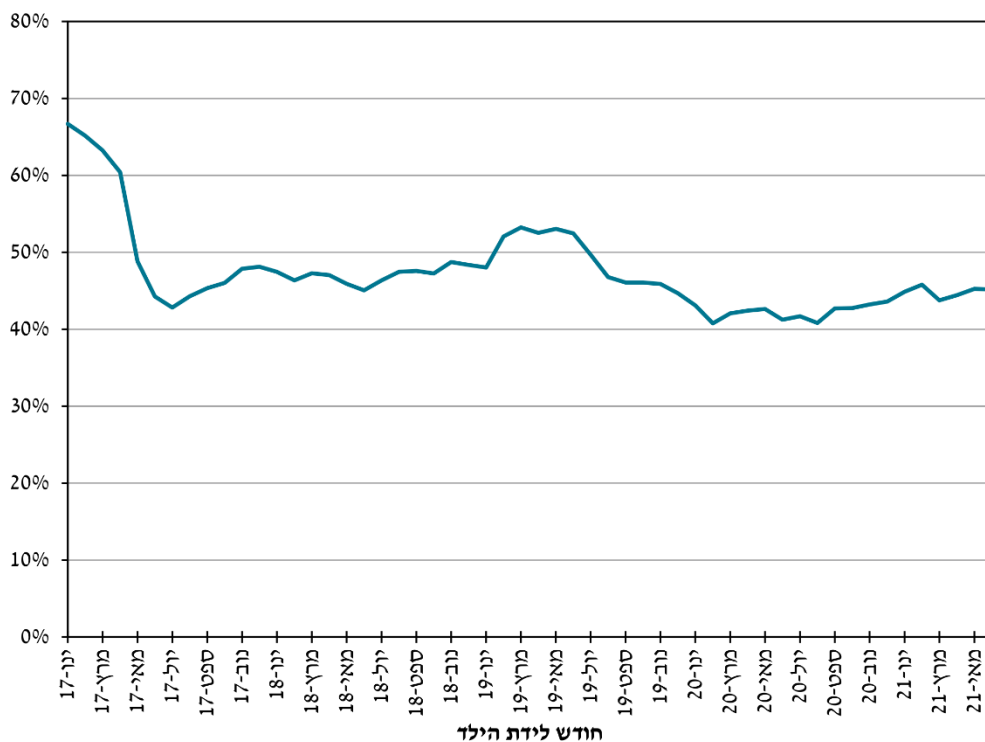
בעבר עבור ילד אחר במשפחה במסלול השקעה בבנק נבחר אותו הבנק עבור ילדם החדש, ואם הם בחרו בעבר בקופת גמל נבחרה אותה קופת גמל עבור ילדם החדש. כ-3.1 מיליון מן החסכוניות (78%) מנוהלים בקופות גמל, וכ-900 אלף (22%) – בבנקים. במהלך 2021 למחצית מהילדים שיש להם חיסכון פעיל (כ-1.7 מיליון) הפקידו ההורים 52 ש"ח נוספים.

מינואר 2017 עד סוף 2021 הופקד בתוכניות החיסכון סכום כולל של 15.20 מיליארד ש"ח – 11.217 מיליארד ש"ח להפקדת בסיס של 52 ש"ח, ו-3.982 מיליארד במסגרת התוספת של הפקדת ההורים, המקוזזת מקצבת הילדים (26%). הרווח הכולל מההפקדות בבנקים ובקופות הגמל מאז פתיחת התוכנית הסתכם בסוף 2021 ב-1.816 מיליארד ש"ח.

ילדים שנולדו מינואר 2017

שיעור הילדים שהוריהם בחרו עבורם מסלול השקעה (קופת גמל או בנק) ירד מכ-67% בקרב ילידי ינואר 2017 לכ-44% בקרב ילידי יוני של אותה שנה, עלה מעט לכ-48% בקרב ילידי סוף 2017 והתייצב ב-2018 ברמה של 47%. במחצית הראשונה של 2019 עלה שיעור זה לכ-52% בממוצע, ומהמחצית השנייה עד סוף 2020 הוא התייצב ברמה של כ-42%. במחצית הראשונה של 2021 הוא עלה עלייה מתונה, ל-45% בממוצע (תרשים 2).

תרשים 2: החיסכון לטווח ארוך – שיעור הילדים שהוריהם בחרו עבורם מסלול השקעה לפי חודש לידת הילד, 1/2017-6/2021 (אחוזים)

מרבית ההורים שבחרו לילדיהם תוכנית חיסכון בחרו בתוכנית בקופת גמל. שיעור זה גדל בהדרגה מ-72% בינואר 2017 ל-80% ביוני 2021.

שיעור הילדים שנפתחה להם תוכנית חסכון בקופת גמל גבוה משיעורם של אלו שעבורם נפתחה תוכנית חיסכון בבנק (תרשים 3). בשני המסלולים שיעור הילדים שהוריהם בחרו עבורם תוכנית פחת לאורך זמן, ובהתאם לכך עלה שיעור הילדים שעבורם נפתחה תוכנית ברירת המחדל. במחצית הראשונה של 2019 עלה שיעור הילדים שעבורם נבחרה תוכנית בבנק (מ-11.6% בסוף 2018 ל-17.5% באפריל 2019), הוא שב וירד עד 10% בסוף 2019, ובשנת 2020 השיעור הממוצע עמד על 9.4%. בשנת 2021 הייתה ירידה מתונה, וביוני 2021 הגיע השיעור ל-8.9%. שיעור הילדים שהוריהם בחרו עבורם קופת גמל היה בממוצע בשנת 2019 כ-35.5%, ובפברואר 2020 הוא ירד ל-31.6%. מאז ספטמבר 2020 השיעור הולך ועולה, וביוני 2021 הוא הגיע ל-36.3%.

תרשים 3: החיסכון לטווח ארוך: שיעור הילדים שנבחר עבורם מסלול הנשקעה לפי המסלול ולפי חודש לידת הילד – בחירת ההורים וברירת המחדל, 6/2021-01/2017

